

AZ IMPRESSZIONIZMUS SAJÁTOS KÉPVISELŐJE

Két hónappal ezelőtt, szeptember elején, a szabadkai Városi Múzeum Képtárában egy idős asszony ezekkel a szavakkal fordult az egybe-gyűltekhöz:

»Meghatottan köszönöm meg, hogy eljöttek erre a megnyitóra, és így tanúi életem talán utolsó örömének. Boldog vagyok, hogy megér-tették önzetlenségemet, s hogy fel tudják mérni férjem művészetének a nagyságát.

Nagyon nehéz volt idáig az út, és nagyon keserves a küzdelem. Jómagam is nagyon messzire kerültem Bácskától, de nagyon örülök, hogy Husvéth Lajos képei itt maradtak, hiszen majdnem minden képen a bácskai múlt él, ami már nem jön vissza soha többé. Szívesen adtam Szabadkának a képeket, és bízom abban, hogy ebben a városban nem kell csalódnom.

Régi álmom vált valóra. És most meg szeretném köszönni mind-azok hozzájárulását, akik ebben segítettek.

Husvéth Lajos művészi nagyságát nem én vagyok hivatott fel-mérni. Ezt megtette és megteszi a sajtó, a rádió és a televízió. Ezt is köszönöm, mert ezzel igazolják, hogy tizenöt éves küzdelmem nem volt céltalan és hiábavaló.

Őrizték és szeressék Husvéth Lajos emlékét és művészetét akkor is, amikor én már nem leszek. Az itt levő képanyagot örökségként ha-gyom az utókorra, a fiatalokra, a jövő nemzedékre. Kérem, becsüljék meg ezt az ajándékot, mert ezzel életem legértékesebb kincsét adtam oda.«

Az özvegy elfogultsága ez, vagy Husvéth Lajos valóban képzőmű-vészetünk kiemelkedő egyénisége?

Bela Duranci szabadkai művészettörténész szerint élete és munkás-sága három korszakra osztható: a gyermek csodálatot keltő tehetsége, a fiatal művész konok kitartása és lankadatlan ambíciója, s végül a kiábrándulás okozta békés sorsvállalás az, ami leginkább jellemző rá.

Műértő ember fia. Apja világviszonylatban is számon tartott nu-mizmatikus. A jómódú család sarjának minden lehetősége megvan arra, hogy kifejlődjön benne a szép szeretete, megbecsülése. Rajzolgat, de szívesebben babrál az anyaggal. Már tízéves korában föltűnik kisplasz-tikáival. Két év múlva — 1908-ban — nagy feltűnést kelt a Husvéth Képtárban ma is látható domborművel, a *Lófej*vel. Csodagyerekeknek tart-ják. Hiába íratkozik be 1910-ben a zombori felső kereskedelmi iskolába, a reális pályától elcsábítja a művészet.

A képzőművészeti akadémiát Budapesten végzi el Petar Dobrovićtyal. Tanárai: Ferenczy Károly, Réti István, Révész Imre, Balló Ede és Edvi Illés Aladár.

De bárki legyen is a művész tanára, igazi tanítómestere csak a természet és a letűnt korok művészete lehet. Senki sem függetlenítheti magát a látható világtól, mert különben csak önmagából meríthet. S ebben a pillanatban megszűnik egyéni alkotni, mivel törvényszerűen hatottak rá mások alkotásai.

Husvéth Lajos nem esik ebbe a hibába. Az ő igazi tanítómestere kezdetől fogva maga a természet. Olyan mozzanatokot ragad meg, amelyeket mindenki lát, de csak ő vesz észre. Ez a titka annak, hogy képeivel még ma is gyönyörködtet és élményt nyújt.

Stróbl Alajos, a magyar szobrászat kiemelkedő mestere — felismerve Husvéth Lajos rendkívüli tehetségét — 1913-ban rá akarja beszélni, hogy szobrász legyen. De Balló Ede érvei győznek, és Husvéth Lajos festő marad. Zavarja a szobrászat zártsága. A festészet közelebb áll hozzá, mert nagyobb élményskálával dolgozhat.

Bécs, Prága, München és Berlin következik ezután. Egy időben a nagybányai művésztelepnek is a tagja, de képtelen magáévá tenni a Nyolcak koncepcióit. Ezzel szemben Szolnokon szinte otthonosan érzi magát. Szlányi Lajossal, Pólya Ivánnal fest, kompozíciót Zombory Lajostól tanul. Itt válik a táj festőjévé és az állatok szerelmesévé.

Saját művészeti irányvonalát azonban odahaza, Zomborban alakította ki, akárcsak — majdnem ugyanezekben az években — Oláh Sándor Szabadkán.

Husvéth Lajos impresszionista festő. A múlt század Manet, Monet, Degas és Renoir által képviselt irányzatát menti át a század eleji vajdasági festészetbe. Nem olyan értelemben vett impresszionista, mint Lovis Corinth, aki még Rubens hatása alatt állt. Még Juhász Árpád impresszionizmusánál is felszabadultabb, fölényesebb, ecsetkezelése puhább, melegebb. Inkább olyan értelemben, mint ahogyan Paul Gauguin beszél a rajz és a szín kifejező erejéről.

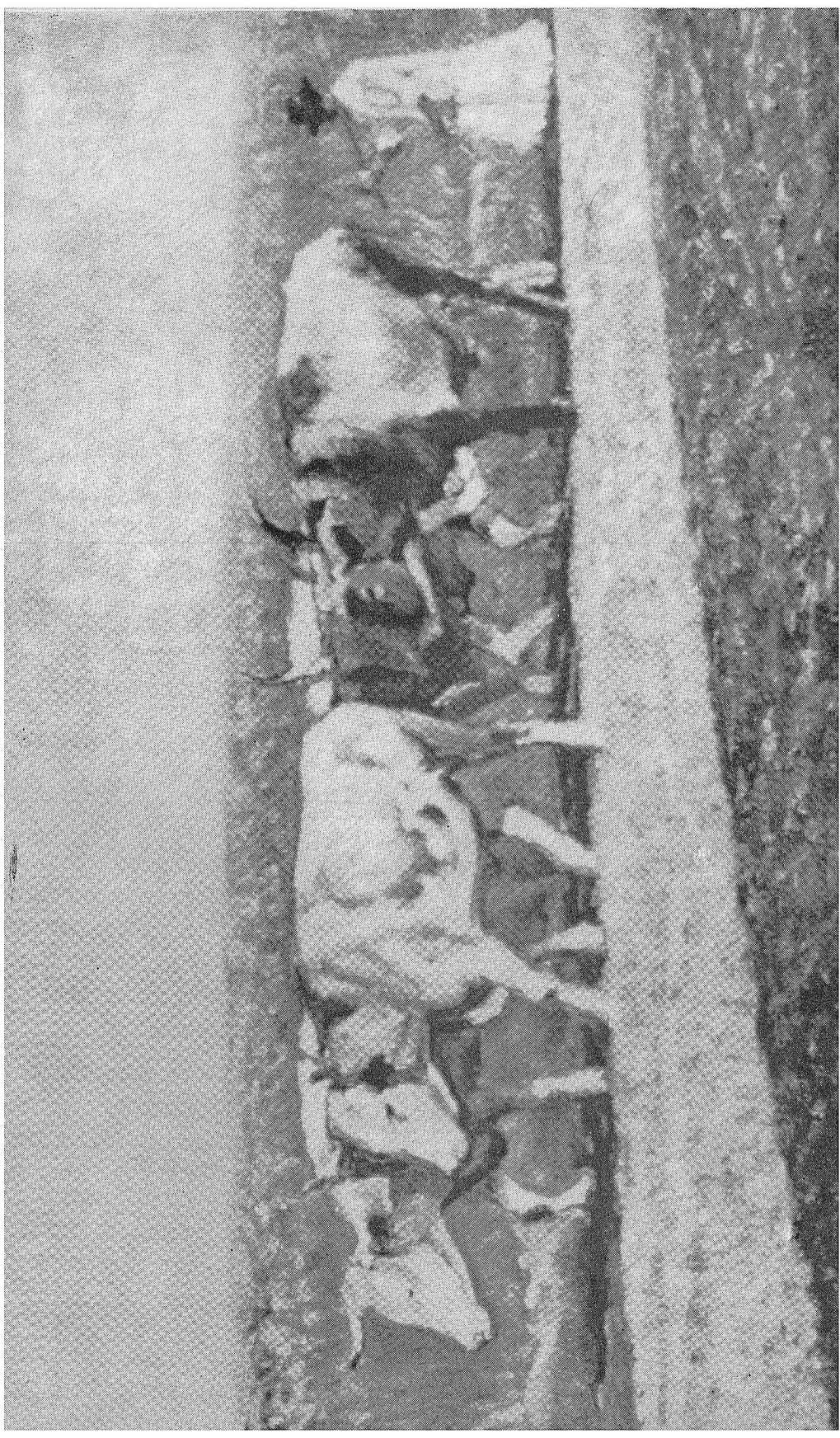
Nincs mintaképe, őszintén fejezi ki egyéniségét. Megvannak benne az impresszionizmus elmaradhatatlan kellékei: az emlékezőtehetség, az emlékrögzítő tehetség, téréreztetése perspektivikus (bár került a vonalperspektívát, a mélységet, a távolságot kizárólag a valórszínekkel éreztetette), intuitív, műveiben nincs disszonancia, se út- és célkeresés, újabb művészeti irányzatokkal való próbálkozás. Artisztikusan festi meg a tájat, az állatot, a mezőt, a pusztát, a cirkuszjeleneteket, a gazdasági munka mozzanatait. Minden élményt felhasznál, és az optikai összbenyomást festi: nemcsak azt ragadja ki a képből, aminek formája, színe és helye érdekli, vagy pillanatnyilag megkapja.

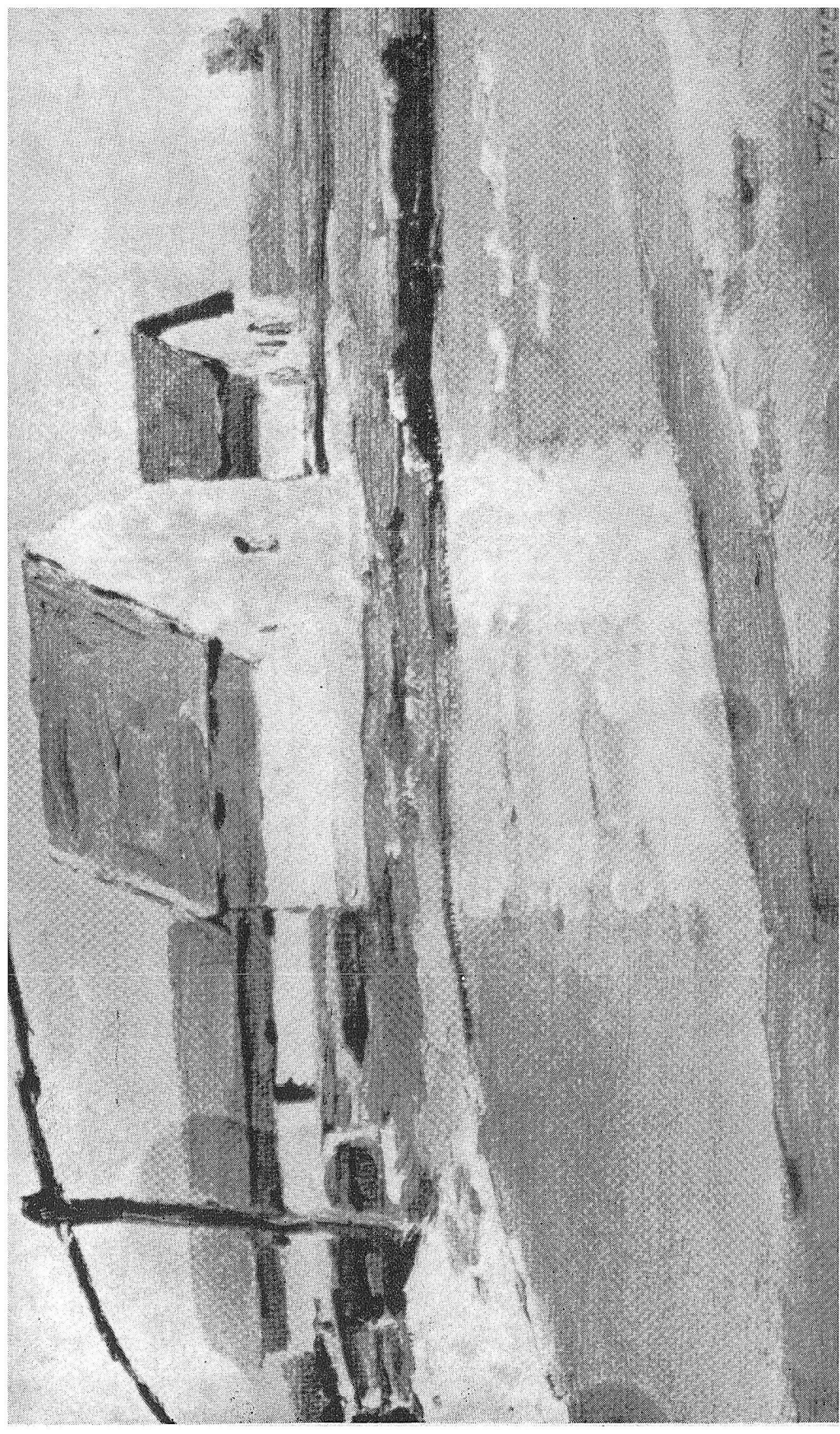
A látottak nem maradnak pusztá tények és pusztá képek. A festőben gondolatokat, érzéseket ébresztenek. Husvéth Lajos ezeknek az érzéseknek a megörökítője, a benne kavargó gondolatoknak a rögzítője. Éreztetni tudja azt, amit érez.

Nincsenek nagyméretű munkái. Kis remekműveket alkotott, amelyeken szerencsésen olvad összhangba a kompozíció, a szín és a forma.

Sosem lépte túl műfaji határait. Biztos kezű művész. Elsősorban tájképfestő. Téli képein érezni a fagyot (*Téli út, Havas tanya*), nyári alkotásain a meleget (*Szalmakazlak, Aratás után*). A hegyes táj is vonzotta (*Bohinyi-tó, Szlovéniai falu, Kranjska Gora-i templom*), sőt a tengerpart is (*Dubrovnik, A part*). Portréi közül a kedvtelésből festettek a legsikerültebbek (*Miklós bácsi, Feleségem, Kucsmás öreg*).

Az állatokat különleges szemszögből figyelte meg. Nem transzcendentális, hanem gazdaember, akárcsak Szinyei Merse Pál. Állatfigurái szinte naturális hűséggel tükrözik a fajtát. Emellett animista is: figuráinak nemcsak mozdulata vagy vonala van, hanem lelke is. A spontánul papírra vetett mozdulatok vagy mozdulatrészek impulzusát igazolják.

Hogy tökéletesen ismeri az állat anatómiáját és izommechanizmusát, ezt szobrai is bizonyítják. Állatfiguráit főleg fiatalabb éveiben készíti, mellszobrai viszont majdnem kizárólag mind a harmincas években faragja. A szobrászatban sem alkot monumentálisat, erre talán alkalma sincs, de hihetőbb, hogy nem is akar. Kisplasztikáit a magyarországi herendi és a németországi Rosenthal gyár sokszorosítja.

1937-ben újabb tanulmányútra megy Budapestre, s három évig marad ott. Részt vesz a Műcsarnok 1939-es kiállításán (*Budai részlet*). Később önálló tárlatai nyílnak, de társaival együtt is bemutatja munkáit itthon és külföldön egyaránt.

A háború forgataga őt is messzire vetette Zombortól. 1946. január 1-én ezt írja haza az angol hadifogságból: »Sokat festek és rajzolok, és így mindenhez hozzájutok, amire esetleg szükségem van.« Egy másik leveléből az is kiderül, hogy képeinek az eladásával ő tartja fenn az angol hadifogságban levő jugoszláv kolóniát. Az ott festett alkotásai mind Nyugaton maradtak.

Hazaérve már »a kiábrándulás okozta békés sorsvállalás« jellemzi. Tanyai jeleneteket fest, és sokkal többet foglalkozik a részletekkel, mint azelőtt. (*Épülő szövetkezeti otthon, A Béla Crkva-i felkelés.*)

Éppoly csendben és észrevétlenül halt meg 1956-ban, mint ahogyan élt.

Nem kétséges: a jugoszláv impresszionizmus sajátos képviselője.